كىملەر ۋاكسىنا ئەملەتسە بولىدۇ؟ قەيەرگە بېرىپ ۋاكسىنا ئەملىتىدۇ؟ ئەكس تەسىرى بولسا قانداق قىلىش كېرەك؟...

نوپۇزلۇق تارماقلار يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسىغا ئائىت يەتتە چوڭ مەسىلىگە ئىنكاس قايتۇردى

□ شىنخۇا ئاگېنتلىقى مۇخبىرلىرى دۇڭ رۇيفېڭ مۇ تىيىچېڭ

كىملەر يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسىنى ئەملەتسە بولىدۇ؟ قەيەرگە بېرىپ ئەملىتىدۇ؟ بىخەتەرلىكى قانداق؟ باھاسى قانداق؟

ئامما كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان قىزىق نۇقتا مەسىلىلىرىگە قارىتا، گوۋۇيۈەن بىرلىشپە ئالدىنى ئېلىش، بىرلىشپە تىزگىنلەش مېخانىزمى 12 ـ ئاينىڭ 19 ـ كۈنى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنى ئۆتكۈزدى، دۆلەت سەھىيە ـ ساغلاملىق كومىتېتى قاتارلىق تارماقلارنىڭ مۇناسىۋەتلىك مەسئۇللىرى نوپۇزلۇق ئىنكاس قايتۇردى.

كىملەر يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسى ئەملەتسە بولىدۇ؟

«قىش، ئەتىياز پەسلى يېتىپ كېلىش ئالدىدا، بىر قىسىم نۇقتىلىق كىشىلەر توپىغا قارىتا يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسىنى ئەملەش خىزمىتىنى قانات يايدۇردۇق.» گوۋۇيۈەن بىرلىشپە ئالدىنى ئېلىش، بىرلىشپە تىزگىنلەش مېخانىزمى پەن تەتقىقات ئۆتكىلگە ھۇجۇم قىلىش گۇروپپىسى ۋاكسىنا تەتقىق قىلىپ ئېچىش مەخسۇس بەننىڭ مەسئۇلى، دۆلەت سەھىيە ـ ساغلاملىق كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى زېڭ يىشن مۇنداق دېدى: كېيىنكى قەدەمدە خەۋپ ـ خەترى يۇقىرى كىشىلەر توپىدىكى «ئەملەشكە تېگىشلىكلىرىگە تولۇق ئەملەش»نى تىرىشىپ ئىشقا ئاشۇرىمىز، ئومۇمەن شەرتكە ئۇيغۇن كېلىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ۋاقتىدا ۋاكسىنا ئەملىتەلەيدۇ.

دۆلەت سەھىيە ـ ساغلاملىق كومىتېتى كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەش ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلى سۈي گاڭ مۇنداق دېدى: نۆۋەتتىكى ۋاكسىنا ئەملەش تەدبىرى بولسا، «ئىككى قەدەمگە بۆلۈپ مېڭىش» لايىھەسى: بىرىنچى قەدەمدە، ئاساسلىقى بىر قىسىم نۇقتىلىق كىشىلەر توپىغا قارىتىلغان بولۇپ، ئىمپورت قىلىنغان سوغۇق زەنجىرسىمان توشۇش، پورتلاردا كارانتىن قىلىش، پارا-خوتلاردا يول باشلاش، ئاۋىياتسىيە ـ ئايرو-پىلان خىزمىتى، خام، يېڭى يېمەكلىكلەر بازدىرى، ئاممىۋى قاتناش، داۋالاش ـ كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەش قاتارلىقلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان يۇقۇملىنىش خەۋپى بىرقەدەر يۇقىرى بولغان خىزمەتچى خادىملار ھەمدە خەۋپ ـ خەترى ئۇتتۇراھال، يۇقىرى بولغان دۆلەت ياكى رايونلارغا بېرىپ خىزمەت قىلىدىغان، ئوقۇيدىغان خادىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئىككىنچى قەدەمدە، ۋاكسىنىنىڭ قوشۇمچە شەرت بىلەن تەستىقلىنىپ بازارغا سېلىنىشى ياكى رەسمىي تەستىقلىنىپ بازارغا سېلىنىشىغا ئەگىشىپ، ۋاكسىنا ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى تەدرىجىي ئاشۇرۇلۇپ، ئەملەشنى تەرتىپلىك قانات يايدۇرۇش ئارقىلىق، تەدرىجىي ھالدا ھەرقايسى كىشىلەر توپى ئارىسىدا ئىممۇنىتېت توسۇقى بەرپا قىلىنىپ، يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروسنىڭ دۆلەت ئىچىدە تارقىلىشى توسۇلىدۇ.

ۋاكسىنا قانداق ئەملىتىلىدۇ، قەيەرگە بېرىپ ئەملىتىلىدۇ؟

سۈي گاڭ مۇنداق دېدى: ئادەتتىكى ئەھۋالدا، ۋاكسىنا ئەملەش ئورۇنلىرىنىڭ ھەممىسى تەۋەلىكتىكى سەھىيە مۇلازىمەت مەركەزلىرى، يېزا ـ بازارلىق شىپاخانىلار ياكى ئۇنۇۋېرسال دوختۇرخانىلاردا تەسىس قىلىنىدۇ، ھەرقايسى جايلاردىن تەۋەلىكتىكى ۋاكسىنا ئەملەش نۇقتىلىرى، ۋاكسىنا ئەملىيەلەيدىغان ئورۇنلارنى ۋاقتىدا ئېلان قىلىش تەلەپ قىلىنىدى، بۇ، ئورنى، مۇلازىمەت ۋاقتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

تونۇشتۇرۇلۇشچە، ئەگەر ۋاكسىنا ئەملەش بىر قىسىم مەركەزلىك ئورۇنلارغا چېتىلسا، بىر قىسىم ۋاقتىلىق ۋاكسىنا ئەملەش نۇقتىلىرى تەسىس قىلىش، ئىشىك ئالدىغا بېرىپ مۇلازىمەت قىلىش ئويلىشىلىدىكەن، شۇنىڭ بىلەن بىللە، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار ياكى شەخسلەرگە قەيەرگە بېرىپ ئەملىتىش، قايسى ۋاقىتتا بېرىپ ئەملىتىش، ئالدىن كېلىشىش ئۇقتۇرۇش قىلىنىدىكەن.

سۈي گاڭ مۇنداق بىلدۈردى: ئامما ئۆزى تۇرۇشلۇق تەۋەلىكتىكى يەرلىك سەھىيە مەمۇرىي تارماقلىرى ياكى كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەش ئاپپاراتلىرىدىن مەسلىھەت سورىسا بولىدۇ، شۇنداقلا كۆچىلىكنىڭ مۇناسىۋەتلىك ئۇچۇر ئېلان قىلىش سۈپىلىرىغا دىققەت قىلىشنى سورايمىز.

سۈي گاڭ شۇنىڭ بىلەن بىللە مۇنۇلارنى ئەسكەرتتى: ۋاكسىنا ئەملىتىدىغان چاغدا شۇ جاينىڭ ئۇقتۇرۇشىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇشقا ئاساسلىنىش، مەسلەن، كىملىكنى ئېلىۋېلىش، ۋاكسىنا تىزىملاش خاتىرىسىنى ياخشى قالدۇرۇش كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا، چوقۇم ئادەتتە داۋالاش ئاپپاراتلىرىغا بېرىشتىكى تەلەپ بويىچە، شەخسىي مۇداپىئە قاتارلىقلارنى ياخشى ئىشلەش كېرەك.

ۋاكسىنا ئەملىتىش بىخەتەرمۇ ـ ئەمەسمۇ؟

گوۋۇيۈەن بىرلىشپە ئالدىنى ئېلىش، بىرلىشپە تىزگىنلەش مېخانىزمى پەن تەتقىقات ئۆتكىلگە ھۇجۇم قىلىش گۇروپپىسى ۋاكسىنا تەتقىق قىلىپ ئېچىش مەخسۇس بەننى خىزمەت گۇروپپىسىنىڭ گۇروپپا باشلىقى، دۆلەت سەھىيە ـ ساغلاملىق كومىتېتى تىببىي دورا ـ سەھىيە پەن ـ تېخنىكا تەرەققىيات تەتقىقات مەركىزىنىڭ مۇدىرى جېڭ جۇڭۋېي مۇنداق دېدى: 7 ـ ئايدىن بۇيان، ئۆزى خالاش، ئەھۋالدىن خەۋەردار بولۇش، قوشۇلۇش ئالدىنقى شەرتىدە، دۆلتىمىز يۇقىرى خەۋپ ـ خەترى ئاشكارىلانغان كىشىلەر توپىغا جىددىي ۋاكسىنا ئەملىدى، نۆۋەتتە جەمئىي 1 مىليون ۋاكسىنا قېتىمدىن ئارتۇق يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسىنى جىددىي ئەملەش خىزمىتى تاماملاندى. ئەكس تەسىرنى قاتتىق كۆزىتىپ ئۆلچەش ۋە ئىز قوغلاپ كۆزىتىش ئارقىلىق، ئېغىر ئەكس تەسىر كۆرۈلمىدى.

ئوخشاش مەزگىلدە، جىددىي ئىشلىتىلىدىغان ئاكتىپسىزلاشتۇرۇلغان ۋاكسىنىنى چېگرا سىرتىدا III قارارلىق كلىنىكلىق سىناق قىلىش قانات يايدۇرۇلدى، ھازىرغىچە جەمئىي 75 مىڭ ئادەم، 150 مىڭ ۋاكسىنا قېتىم ۋاكسىنا ئەملەندى، تەتقىقاتتا ئېغىر بىخەتەرلىك يوشۇرۇن خەۋپى كۆرۈلمىگەنلىكى ئىسپاتلاندى.

ۋاكسىنا ئەملەتكەندىن كېيىن ئەكس تەسىر كۆرۈلسە قانداق قىلىش كېرەك؟

دۆلەت سەھىيە ـ ساغلاملىق كومىتېتى تىببىي مەمۇرىيەت ـ تىببىي باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ رېۋىزىيە مەخسۇس خادىمى جياۋ ياخۇي مۇنداق دېدى: نۆۋەتتە دۆلىتىمىزدە ۋاكسىنا ئەملەشتە كۆزىتىلگەن دائىم كۆرۈلىدىغان ئەكس تەسىرلەر ئاساسلىقى باش ئاغرىش، قىزىش، ۋاكسىنا ئەملىگەن ئورۇندا قىسمەن قىزىرىش ياكى قاتتىق مونەك پەيدا بولۇش، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزى كىشىلەردە كۆرۈلگەن يۆتىلىش، ئىشتىھاسى تۆتۈلۈش، قۇسۇش، ئىچى سۈرۈش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

تونۇشتۇرۇلۇشچە، يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروس ۋاكسىنىسىنى ئەملەشنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، مۇنداق بىرقانچە تەدبىر قولىلىنىلغان: بىرىنچىدىن، ۋاكسىنا ئەملەش نۇقتىلىرىدىن ھەم ۋاكسىنا ئەملەش شەرتىگە ئۇيغۇن كېلىش ھەم داۋالاش ـ قۇتقۇزۇش شەرتلىرىنى ھازىرلاش تەلەپ قىلىنغان؛ ئىككىنچىدىن، ھەرقايسى جايلاردىن ۋاكسىنا ئەملەش ئورۇنلىرىنى بىرقانچە رايونغا ئايرىپ، ئىككىنچى دەرىجىلىك تىن يۇقىرى ئۇنۇۋېرسال دوختۇرخانىلارنى مەسئۇلىيەت رايونىدىكى بىرقانچە ۋاكسىنا ئەملەش ئورنىنىڭ داۋالاش كاپالىتى خىزمىتىگە مەسئۇل قىلىش تەلەپ قىلىنغان. شۇنداقلا ۋاكسىنا ئەملەتكۈچىلەرگە ھەققەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا تېببىي خادىملارغا تەن سالامەتلىك ئەھۋالنى قايتما ئىنكاس قىلىپ، ۋاكسىنا ئەملەتكەندىن كېيىن ۋاكسىنا ئەملەش نۇقتىسىدا 30 مىنۇت تۇرۇش ئەسكەرتىلگەن.

جياۋ ياخۇي يەنە مۇنۇلارنى بىلدۈردى: ۋاكسىنا ئەملەشنىڭ ئەكس تەسىرى بىلەن تاسادىپىي بىرىكىش رېئاكسىيەسىنى پەرقلەندۈرۈش كېرەك. تاسادىپىي بىرىكىش رېئاكسىيەسى ۋاكسىنا ئەملەتكۈچىنىڭ دەل باشقا بىر قىسىم كېسەللىكلەرنىڭ يوشۇرۇن مەزگىلى ياكى كېسەللىك قوزغىلىشىنىڭ ئالدىنقى مەزگىلى ھالىتىدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ، ۋاكسىنا ئەملەتكەندە، بۇ كېسەللىكمۇ تاسادىپىي توغرا كېلىپ ئوخشاش بىر ۋاقىتتا قوزغىلىپ قالىدۇ. بۇ خىل ئەھۋالنىڭ ۋاكسىنا ئەملەش، ۋاكسىنا سۈپىتى بىلەن مۇناسىۋىتى يوق بولۇپ، ئەكس تەسىرگە كىرمەيدۇ.

ۋاكسىنا ئەملىتىپ بولغاندىن كېيىن قانچىلىك ۋاقىتقىچە ئۈنۈمى بولىدۇ؟

زېڭ يىشن مۇنداق دېدى: يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروسىنىڭ پەيدا بولغىنىغا تېخى بىر يىلمۇ بولمىغاچقا، ۋاكسىنىنىڭ قانچىلىك ۋاقىت قوغدىيالايدىغانلىقىغا تېخى يەكۈن چىقارغىلى بولمايدۇ، لېكىن نۆۋەتتىكى سانلىق مەلۇماتلاردا كۆرسىتىلىشىچە، ۋاكسىنىنىڭ قوغداش مۇددىتىنىڭ يېرىم يىلدىن يۇقىرى بولۇشىدا مەسىلە يوق.

زېڭ يىشن مۇنداق تونۇشتۇردى: بۇ يىلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا، دۆلتىمىز بىر قىسىم ۋاكسىنىلارنى I قارارلىق، II قارارلىق كلىنىكلىق سىناق قىلىشنى باشلىدى، بۇنىڭغا نۇرغۇن پىدائىي قاتناشتى، زىيارەت قىلىش سانلىق مەلۇماتىدا كۆرسىتىلىشىچە، بۇ پىدائىيلاردا ئانتىتېلا ھېلىمەم مەۋجۇت ئىكەن.

بۇنىڭدىن باشقا، نۇرغۇن داۋالاش ئاپپاراتلىرىمۇ سالامەتلىكى ئەسلىگە كېلىپ دوختۇرخانىدىن چىققان يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروسلۇق ئۆپكە يالىلۇغى يۇقۇمى ئاغرىقلىرىنى زىيارەت قىلغان. شېنجېن شەھەرلىك يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر دوختۇرخانىسىنىڭ دوختۇرخانىدىن چىققان 400دىن ئارتۇق ئاغرىقنى زىيارەت قىلىش سانلىق مەلۇماتىدا كۆرسىتىلىشىچە، ئەڭ بالدۇر دوختۇرخانىدىن چىققان ئاغرىقتا ئون ئايدىن كېيىنمۇ ئانتىتېلا يەنىلا مەۋجۇت بولغان.

تارقىلىشچان زۇكام ۋاكسىنىسىغا ئوخشاش يىلدا بىر قېتىم ئەملىتىش كېرەكمۇ؟ زېڭ يىشن مۇنداق دېدى: تارقىلىشچان زۇكام ۋىروسىنىڭ ئۆزگىرىشى تېز بولغاچقا، ۋاكسىنا ھەر ۋاقىت تەڭشىلىپ تۇرىدۇ، بۇ ھەرگىزمۇ تارقىلىشچان زۇكام ۋاكسىنىسىنىڭ قوغداش مۇددىتىنىڭ بىر يىل بولغانلىقىدىن ئەمەس. ھازىرقى ئەھۋال بويىچە مۇلچەرلىگەندە، يېرىم يىل ياكى بىر يىلدىلا قايتىدىن يەنە ۋاكسىنا ئەملىتىشنىڭ ئېھتىماللىقى چوڭ ئەمەس.

جۇڭگو كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەش مەركىزىنىڭ ئىممۇنىتېت يېرىك پىلان باش مۇتەخەسىسى ژاڭ خۇاچىڭ مۇنداق دېدى: گېن تەرتىپىنى تەكشۈرۈپ سېلىشتۇرۇش نەتىجىسىگە ئاساسلانغاندا، نۆۋەتتە يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروسىنىڭ ئۆزگىرىشى نورمال دائىرىدە بولۇپ، ۋاكسىنا ئۈنۈمگە بولغان تەسىرىنى بايقىمىدۇق.

ۋاكسىنىنىڭ باھاسى قانداق بولىدۇ؟

جېڭ جۇڭۋېي بۇنىڭغا قارىتا مۇنداق بىلدۈردى: ۋاكسىنا باھاسىدا ئالدى بىلەن كارخانىلار سۈبسىيىت قىلىنىدۇ، لېكىن بىرقانچە پىرىنسىپقا يەنىلا جەزمەن ئەمەل قىلىش كېرەك، بىرىنچىسى، ئاممىۋى مەھسۇلاتلىق خۇسۇسىيىتى پىرىنسىپى. ئاممىۋى مەھسۇلاتلىق خۇسۇسىيىتى بولغان ئىكەن، ئەڭ ئاخىرقى باھا بېكىتىشنىڭ ئاساسى دەل تەننەرخىتۇر.

جېڭ جۇڭۋېي مۇنداق دېدى: ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى ۋە ئىشلىتىلىش كۆلىمىنىڭ كېڭەيىشىگە ئەگىشىپ، ۋاكسىنا باھاسىدا ئۆزگىرىش بولىدۇ. ۋاكسىنا قوشۇمچە شەرت بىلەن تەستىقلىنىپ بازارغا سېلىنغاندىن كېيىن، مۇناسىپ باھا مېخانىزمى شەكىللىنىدۇ.

ۋاكسىنا ئەملەتكەندىن كېيىن يەنە شەخسىي مۇداپىئەلىنىشنى ياخشى قىلىش كېرەكمۇ؟

زېڭ يىشن مۇنداق دېدى: ھازىرغا قەدەر، ھېچقانداق ۋاكسىنىنىڭ قوغداش نىسبىتى 100%كە يەتكىنى يوق، شۇڭا ۋاكسىنا ئەملەتكەندىن كېيىن مۇداپىئەلىنىش تەدبىرلىرىنى ئازايتماسلىق كېرەك، شۇندىلا بىخەتەرلىككە تېخىمۇ ياخشى كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. ۋاكسىنا ئەملەتكەندىن كېيىن، يەنىلا كۆچىلىكتىن شەخسىي مۇداپىئەلىنىش تەدبىرلىرىنى داۋاملىق ساقلاشنى تەلەپ قىلمىز، بۇ، ماسكا تاقاش، قولنى پات ـ پات يۇيۇش، ئىجتىمائىي ئالاقىدە ئارىلىق ساقلاش قاتارلىق ياخشى ئادەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

سۈي گاڭ مۇنداق دېدى: شەخسىي مۇداپىئەلىنىشنى ياخشى قىلىشنىڭ ئالدىنقى باسقۇچلۇق يېڭى تىپتىكى تاجسمان ۋىروسلۇق ئۆپكە يالىلۇغى يۇقۇمىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەش جەريانىدا، جۇملىدىن كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ـ تىزگىنلەشنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيىتىدە ئىنتايىن ئۇنۇملۇك ئىكەنلىكى ئىسپاتلاندى. نۆۋەتتە ئالدى بىلەن بىر قىسىم نۇقتىلىق كشىلەر توپىغا ۋاكسىنا ئەملەش ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ۋاقىتنچە ۋاكسىنا ئەملەنمىگەن باشقا ئاممىنىڭ ئەنسىرىشى ھاجەتسىز.

(شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 12 ـ ئاينىڭ 19ـ كۈنى تېلېگراممىسى)

(بېشى 1 ـ بەتتە)

تارىختىن ئىلگىرىكى ئارخېئولوگىيەلىك مەدەنىيەت شەجەرىسى سىستېمىسىنى بەرپا قىلىشنى بۆسۈش خاراكتېرلىك ئىلگىرىلەشكە ئىگە قىلدى. 2018 ـ يىلى، نىلقا جىرىنتاي جىلغا ئېغىزى خارابىسى مەملىكەت بويىچە ئون چوڭ ئارخېئولوگىيەلىك يېڭى بايقاش قاتارىغا كىرگۈزۈلدى.

شۇنىڭ بىلەن بىللە، غەربىي يۇرت قورۇقچىباغ مەھكىمىسى خارابە توپىنى ئارخېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈش چېتىلىدىغان بۇگۇر ناھىيەسىدىكى كۈيۈك شەھەر قەدىمىي شەھىرى، زوركۈت قەدىمىي شەھىرى خارابىسىنى قېزىشتىمۇ مۇھىم، زور ئىلگىرىلەش بولدى.

گۇچۇڭدىكى شىچېڭزىنى قېزىش كىشىلەرنىڭ ئالاھىدە دىققىتىنى تارتتى، قەدىمىي شەھەردىن قېزىۋېلىنغان يادىكارلىقلار «يوقىلىپ كەتكەن» خەن دەۋرىدىكى «سۇلى شەھىرى»نى قايتىدىن نامايان قىلدى. شىچېڭزى خارابىسى 2019 ـ يىلى مەملىكەت بويىچە ئون چوڭ ئارخېئولوگىيەلىك يېڭى بايقاش قاتارىغا كىرگۈزۈلدى.

لوپنۇر ناھىيەسىدىكى قىياق قۇدۇق تۇر خارابىسىنى قېزىش كىشىلەرنى يېڭى خۇشاللىققا چۆمدۈردى، ئارخېئولوگىيەلىك بايقاش تارىخىي ھۆججەتلەردىكى تاڭ دەۋرىدىكى ھەربىي بازار مۇداپىئە سىستېمىسى خاتىرىلىرى توغرىسىدىكى بوشلۇقنى تولدۇردى. بۇ تۇر دۆلەت مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئىدارىسىنىڭ 2019 ـ يىللىق «جۇڭگونى ئارخېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈش» بويىچە يېپەك يولى ئارخېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈشىدىكى مۇھىم، زور نەتىجە شەرىپىگە ئېرىشتى.

شىنجاڭ مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئارخېئولوگىيە تەتقىقات ئورنىنىڭ باشلىقى لى ژېنىيڭ مۇخبىرغا مۇنداق دېدى: «13 ـ بەش يىل» مەزگىلىدىكى ئارخېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈش نەتىجىلىرى تارىختا مەركىزي سۇلالىلەرنىڭ غەربىي يۇرتنى ئۇنۇملۇك ئىدارە قىلغانلىقىنى دەلىللەش، ئارمىيە بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ تەشكىلىي تۈزۈلۈش سىستېمىسىنىڭ ئورنىتىلىشى، يېپەك يولى بويىدىكى شەھەرلەرنىڭ تەرەققىياتى ۋە شەرق بىلەن غەربنىڭ ئالماشتۇرۇش تارىخىي جەريانى، «بىر بەلباغ، بىر يول»نىڭ تارىخىي مەنبەسى قاتارلىقلار ئۈستىدە ئىزدىنىشتە مۇھىم، زور ئەھمىيەتكە ئىگە.

مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوغداش سالمىقى مىسلىسز بولدى

12 ـ ئاينىڭ بېشىدا، چاقلىق ناھىيەسى چېگرا-سى ئېچىدىكى كروران قەدىمىي شەھىرىنى قوغداش قۇرۇلۇشى مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملىنىپ، ئۇچ ئېغىز ئۆي ۋە بۇددا مۇنارى خارابىسى خەتەردىن قۇتقۇزۇلۇپ مۇستەھكەملىنىپ، لوپنۇر كۆلىنىڭ غەربىي شىمالىغا جايلاشقان، خەن، جىن دەۋردىكى يېپەك يولىدىكى بۇ داڭلىق شەھەرنىڭ «ئۆمرى ئۈزارتىلدى».

بۇ يىل 6 ـ ئايدا، 15 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىنغان كۇچا قىزىلقاغا تۇر خارابىسىنى قوغداش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئەسلىھە قۇرۇلۇشى تۈرى ئوڭۇشلۇق تاماملاندى.

2019 ـ يىلى 9 ـ ئايدا، كۇچا شەھىرىنىڭ تارىم يېزىسى يېڭىدەريا كەنتىدىكى شەرقىي چۆللۈككە جايلاشقان تاڭۋاڭچېڭ خارابىسىنى خەتەردىن قۇتقۇزۇپ مۇستەھكەملەش قۇرۇلۇشى پۈتتى.

2019 ـ يىلى 8 ـ ئايدا، ماناس ناھىيەسى تاسرىقاي دەرياسى قەدىمىي قەلئە تۈرى، تۇر كەنتى تۇرىدىن ئىبارەت ئىككى جايدىكى تۇر خارابىسىنى قوغداش، مۇستەھكەملەش قۇرۇلۇشىنى تاماملدى.

بۇنىڭدىن باشقا، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى خىزمەتچىلىرى يەنە قىزىل مىڭئۆي، قۇمتۇرا مىڭئۆيىنىڭ تاغ جىنس گەۋدىسىنى خەتەردىن قۇتقۇزۇپ مۇستەھكەملەش، تام رەسىملىرىنى رېمۇنت قىلىش، كەلكۈندىن مۇداپىئەلىنىش، قوغداش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئەسلىھە قۇرۇلۇشىنى تاماملاپ، خەۋپتە قالغان مىڭئۆيلەرنى «خەتەردىن قۇتقۇزدى».

«13 ـ بەش يىل» مەزگىلىدە، دۆلەت جەمئىي 2 مىليارد 200 مىليون يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ سېلىپ شىنجاڭنىڭ مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوغداشقا ئىشلەتتى. «دۆلەت تارىخىي ئەسلىمىلەر قۇرۇلۇشى» ۋە «دۆلەت قىزىل ئەسلىمىلەر قۇرۇلۇشى» ئارقىلىق، سەددىچىن سېپىلى تۈرى، كارىز قاتارلىق مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوغداش قۇرۇلۇشىدىن 100دىن كۆپرەكى يولغا قويۇلدى، نۇقتىلىق مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى خارابىسى بولغان يارغول قەدىمىي شەھىرى، بېشبالىق قەدىمىي شەھىرى قاتارلىق كۆرگەزمە قىلىپ پايدىلىنىش قۇرۇلۇشىدىن 30دىن كۆپرەكى قانات يايدۇرۇلدى. سالمىقنىڭ زورلۇقى مىسلىسز بولدى.

2017 ـ يىلدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون ھەر يىلى 22 مىليون 800 مىڭ يۈەن مەبلەغ سېلىپ، مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى قارىغۇچىلىرىنىڭ مەخسۇس خراجىتىگە ئىشلىتىپ، دالىدا مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى سەييارە تەكشۈرۈش قېيىن بولۇش، قاراش قېيىن بولۇش ئەھۋالنى ئۇزۇل ـ كېسىل ئۆزگەرتتى.

شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاپتونوم رايون ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ «شىنجاڭنىڭ مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوغداش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئىسلاھاتىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى يولغا قويۇش پىكرى» قاتارلىق بىر قاتار ھۆججەتلەرنى چىقىرىپ، مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى قوغداش ئۈچۈن سىياسەت «بىخەتەرلىك تورى» بەرپا قىلدى. ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت ـ سایاھەت نازارىتى مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى بىخەتەرلىكىنى نازارەت قىلىش باشقارمىسىدىكى ئالاقىدار مەسئۇلنىڭ مۇخبىرغا ئېيتىشچە، نۆۋەتتە، پۈتۈن شىنجاڭدا 900دىن كۆپرەك دالا مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى قارىغۇچىسى بولۇپ، پۈتۈن شىنجاڭغا تارقالغان مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى قوغدىلىدىغان مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئورۇنلىرى ۋە ئاپتونوم رايون بويىچە قوغدىلىدىغان مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئورۇنلىرى ئاساسىي جەھەتتىن ئۇنۇملۇك قوغداشقا ئېرىشكەن.

مۇزېيلار «ۋاڭخۇڭ داكا جاي»غا ئايلاندى

بۇ يىلقى «ئۆكتەبىر» بايرىمى مەزگىلىدە، دەرىجىسى ئۆستۈرۈلۈپ ئۆزگەرتىلگەن خوتەن ۋىلايەتلىك مۇزېيىنىڭ يېڭى سارىيى ئېچىلىپ ئېكسكۇرسىيەچىلەرنى قوبۇل قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە نىيە خارابىسى مەخسۇس كۆرگەزمە زالىدا نىيەدىكى ئارخېئولوگىيەلىك قېزىش نەق مەيدانى قايتا نامايان قىلىنىپ، كىشىگە شۇ يەردە تۇرغاندەك تۇيغۇ بېرىپ، ئېكسكۇرسىيەچىلەرنى پۇخادىن چىقاردى.

يېقىنقى ئىككى يىلدىن بۇيان، دەرىجىسى ئۆستۈرۈلۈپ ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىنكى ئاقسۇ ۋىلايەتلىك مۇزېيىنىڭ يېڭى سارىيى، قەشقەر ۋىلايەتلىك مۇزېيىنىڭ يېڭى سارىيى قاتارلىق ۋىلايەت، ئوبلاست دەرىجىلىك مۇزېيلار ئارقا ـ ئارقىدىن ئېچىۋېتىلدى. يېڭىدىن سېلىنغان يېڭىسار، لوپ، موڭغۇلكۈرە، ماناس قاتارلىق ناھىيە، شەھەر دەرىجىلىك مۇزېيلارمۇ ئارقا ـ ئارقىدىن پۈتۈپ ئېچىۋېتىلدى.

«13 ـ بەش يىل» پۈتۈن شىنجاڭدا مۇزېيلار ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئەڭ تېز بولغان مەزگىل، ھازىر 92 مۇزېي بولۇپ، مۇزېيلارنىڭ ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن تارتىپ ناھىيە، شەھەرلەرگىچە تولۇق قاپلىشى ئىشقا ئاشۇرۇلدى. 370 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىنغان شىنجاڭ مۇزېيىنىڭ 2 ـ قارارلىق قۇرۇلۇشى ئاپتونوم رايونىنىڭ «13 ـ بەش يىل»دىكى نۇقتىلىق تۈرى بولۇپ، ئاساسىي گەۋدە قۇرۇلۇشى تاماملاندى، مۇلچەرلىنىشچە، 2021 ـ يىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئېچىلىپ ئېكسكۇرسىيەچىلەرنى كۈتۈۋالىدىكەن.

مول ھەم ئۆزگىچە مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى بايلىقى، ئېپسل ئەسلىمىلەر ۋە مۇلازىمەت پۈتۈن شىنجاڭدىكى نۇرغۇن مۇزېيىنى ھەر مىللەت ئامىمىنىڭ ياقتۇرۇشىغا ئېرىشكەن «ۋاڭخۇڭ داكا جاي»غا ئايلاندۇردى. 2019 ـ يىللا، پۈتۈن شىنجاڭدىكى ھەر دەرىجىلىك مۇزېيلار 200دىن ئارتۇق تۈرلۈك كۆرگەزمە ئۆتكۈزدى، جەمئىي 5 مىليون ئادەم قېتىمدىن ئارتۇق ئېكسكۇرسىيەچىنى كۈتۈۋالدى. بۇنىڭدىن سىرت، تۈرلۈك «كۆچمە مۇزېي»لار ھەر مىللەت ئاممىغا 3 مىليون ئادەم قېتىمدىن ئارتۇق نەپ يەتكۈزدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، پۈتۈن شىنجاڭدىكى سىرتقا ئېچىۋېتىلگەن 95 جايدىكى مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى خارابىسى نۇقتىسى سایاھەت قىزىق نۇقتىسىغا ئايلاندى.

«13 ـ بەش يىل» مەزگىلىدە، رەقەم تېخنىكىسىنىڭ كەڭ كۆلەمدە قوللىنىلىشى قەدىمىي مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرىنى «تىرىلدۈردى». بۇ يىل 5 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنى، شىنجاڭ مۇزېيى بىلەن تېڭشۈن تورى ھەمكارلىشىپ، بىر مەيدان توردا بۇۋاستە كۆرسىتىشنى ئۇيۇشتۇردى. 55 مىنۇتتا، چۈشەندۈرگۈچى ئېكسكۇرسىيەچىلەرنى باشلاپ «شىنجاڭ تارىخى كۆرگەزمە زالى»غا كىرىپ، نەچچە ئونمىڭ كىشىنى جەلپ قىلدى. قومۇل مۇزېيىنىڭ «بۇلۇت تېرمىنالى كۆرگەزمە زالى»مۇ تورداشلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. ئاقسۇ ۋىلايەتلىك مۇزېيىنىڭ APP نۇسخىسىدىكى «بۇلۇت تېرمىنالى مۇزېيى»نى ئوتتۇرىغا چىقاردى. تۇرپان مۇزېيىنىڭ ۋىيشىن ئاممىۋى سۈپىسىدا «تۇرپان مۇزېيىنى بۇلۇتتا ئېكسكۇرسىيە قىلىش» يۇرۇشلۇك كۆرگەزمىسىنى يولغا قويدى. ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئىدارىسىنىڭ ئالاقىدار مەسئۇلى مۇخبىرغا مۇنداق دېدى: بۇلۇت بۇۋاستە كۆرسىتىش، بۇلۇت تېرمىنالى كۆرگەزمە سارىيى پۈتۈن شىنجاڭدىكى مۇزېيلار كۆرگەزمىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمىغا ئايلاندى.

ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنى